

Maarja Valk

**VALMISTU PÕHIKOOLI
EESTI KEELE
LÕPUEKSAMIKS**

Valmistu põhikooli eesti keele lõpueksamiks 2025
Maarja Valk

Retsenseerinud Aile Laats
Toimetanud Esta Hainsalu
Keeletoimetanud Piret Pöldver, Karet Eesmäe
Kujundanud Risto Bakhoff, Heisi Väljak

Mauruse digiõppevara leiad TaskuTargast.

taskutark.ee/opi

ISBN 978-9916-738-41-2

Autoriõigus: OÜ Maurus Kirjastus, 2024

Trükk: Printon

Kirjastus Maurus
Tartu mnt 74, 101144 Tallinn
Telefon 5919 6117
tellimine@kirjastusmaurus.ee

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

SISUKORD

I EESTI KEELE ORTOGRAAFIA. SÕNAVARA, SÕNASTIKUD

1. Sulghäälikuühendi põhireegel ja erandid	4
2. Kaashäälikuühendi põhireegel ja erandid	5
3. <i>I</i> ja <i>j</i> -i õigekiri	6
4. <i>H</i> sõna alguses	7
5. Vöörsõnade õigekiri. <i>F</i> , <i>š</i>	8
6. Vöörsõnade õigekiri	9
7. Algustäheortograafia	10
8. Lühendid	12
9. Sõnaliigid	13
10. Käandsõnad	14
11. Omadussõnade võrdlusastmed	15
12. Pöörsõnad	16
13. Arvsõnad	17
14. Sõnatuletus	18
15. Paronüümid	19
16. Sünonüümid	20
17. Antonüümid	21
18. Homonüümid	22
19. Fraseologismid	23
20. Nimisõna kokku- ja lahkukirjutamine	24
21. Omadussõna kokku- ja lahkukirjutamine	26
22. Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine	27
23. Kokku- ja lahkukirjutamine: kokkuvõte	28
24. Koondlause kirjavahemärgid	29
25. Rindlause kirjavahemärgid	30
26. Põimlause kirjavahemärgid	31
27. Lisandi ja ütte kirjavahemärgid	32
28. Otsekõne kirjavahemärgid	33
29. Kirjavahemärgid: kokkuvõte	34
30. Sõnajärg lauses	35
31. Sõnaraamatu kasutamine	36
II LUGEMISÜLESANDED	38
III KIRJANDI KIRJUTAMINE	56
EKSAMIÜLESANNETE NÄITEID	60
ORTOGRAAFIAHARJUTUSTE VASTUSED	86
LUGEMISHARJUTUSTE VASTUSED	91

I EESTI KEELE ORTOGRAAFIA. SÕNAVARA, SÕNASTIKUD

1. Sulghäälikuühendi põhireegel ja erandid

Põhireegli järgi kirjutatakse helitute kaashäälikute kõrvale üldjuhul **k, p** või **t**, heliliste kaashäälikute järele **b, d** või **g**. Erandid on järgmistel juhtudel:

- liitsõnad (*kuld**dk**ell*);
- liitega sõnad ehk sõnatuletised (*laud**dk**i, jal**gsi***);
- muutevormid, et säilitada sõna algkuju (*mood**dn**e – mood**ds**ad*);
- võõrsõnad (*absurd**ne***).

Kirjuta iga reegli kohta oma näiteid.

.....

.....

HARJUTUS 1. Kirjuta lünka sobiv sulghäälik või sulghäälikud.

1. Kuul__e, kes säält keldrist tuleb ar__si, tuleb var__si? Need ju haldjad, liginevad ar__si, üsna ar__si.
2. Transpordi val__konnas soovitavad uuringu koostajad keskenduda rau__ee kaubaveole, laevadele ja pikamaaveokitele.
3. Õuemuru, mullased peenrad ja um__sed kummikud on paljale varbale nuhtluseks, eriti tõsisele ae__nikule.
4. Kolm aastat tagasi pälvisid Virtsu kauni kodu tiitli Kaasi üleae__sed Liia ja Voldemar.
5. Üks proua oli viinud Tallinna kullassepa juurde parandusse oma kul__kee, ja kui ta sai selle tagasi, oli üks gramm kulda kuskile haihtunud.
6. Konkreetsete vrakileidude puudumisel on võimalik ülemeresõidust ja merekindlate aluste olemasolust saada kau__seid tõendeid.
7. Juku on anek__ootide kangelane, kes suudab alati õpetajaid hämmastada.
8. Kodude ümbruses saavad kär__sed kasutada toiduallikatena prügi- ja kõduneva muru hunnikuid.
9. Kui kellelgi meist oleks näiteks rönt__ensilm, siis näeks ta taevast hoopis teistsugusena.
10. Kui reegleid viiakse ellu ilma põhimõteteta, saame meeleva__sed otsused.

2. Kaashäälikuühendi põhireegel ja erandid

Kaashäälikuühendis kirjutatakse kõik tähed ühekordselt, näiteks *kaslane*, *kartlik*. Häälikuühendis võib mõne tähe kirjutada kahekordselt

- liitsõnades (*allkiri*, *metallplaat*, *klapptool*);
- rõhuliite *-gi* ja *-ki* ees, kusjuures helitute häälikute kõrvale kirjutatakse *-ki* ja heliliste kõrvale *-gi* (*kasski*, *vanngi*, *luttki*, *pallgi*);
- liide algab sama kaashäälikuga, millega lõpeb sõnatüvi (*õhk + kond = õhkkond*, *modern + ne = modernne*);
- *l*, *m*, *n*, *r*-i järel olev ülipikk *s* kirjutatakse kahe tähega, kui ei järgne kaashäälikut (*marss*, *avanss*).

Kirjuta iga reegli kohta oma näiteid.

.....

.....

HARJUTUS 2. Kirjuta vajaduse korral lünka sobiv täht või tähed.

1. Emajõe vasakkalda pa__lid, mis on istutatud 1930. aastatel, võivad elada saja aasta vanuseks.
2. Nagu põhjakotkas, kuulub Lapi ku__gi müütiliste lindude hulka.
3. Mullune põuane suvi pär__is Lottemaa külaliste arvu märgatavalt.
4. Ho__se prognoosi järgi muudab kõrgrõh__ond meie ilma eeloleval ööpäeval kuivemaks, sest Valgevene kohal olev madalrõh__ond hääbub vähehaaval.
5. Tartu Ilvese li__kond on Tartus tegutsev skaudiüksus.
6. Kas tegutseda val__itaktis või mar__itaktis, kas sammuda mar__i või vihtuda val__i?
7. Luksuslikust meta__se läikega kangast valmistatud ühevärviline mantel on universaalne talveriie.
8. Restorani hiidaknad ja nendest avanev vaade on Eesti ti__klassist, aga see hiilgus on kardinade taga peidus.
9. Rikkalikult šokolaadise kir__idega koogi valmistamisel ei ole midagi liiga keerulist.
10. Maitsvaimad ha__kotletid saab sea- ja veiseha__liha segust.
11. Kellelegi ei meeldi mä__levad turistide karjad, kuid samuti ei tõmbaks meid ilmselt linnadesse, kus ei ole üldse elanikke.
12. Kahjuks paistab, et see talli__lik tormamine hakkab järjest rohkem ka siia jõudma.
13. Ennäe, kapis oli valgus ja pliidil leidus suisa pot__ki.

3. / ja j-i õigekiri

- Silbi algul kirjutatakse *j* ja silbi lõpus *i*, nt *hoi-us-ta-ja*.
- Erandlik on lühike sisseütlev, nt *ojja, tujju*.
- *ü* järel ei kirjutata *i*-d, kuigi hääldatakse, nt *süüa*.
- *ü* ja *i* järel ei kirjutata üldiselt *j*-i, kuigi hääldatakse, nt *käia*.

Kirjuta iga reegli kohta oma näiteid.

.....
.....

HARJUTUS 3. Kirjuta vajaduse korral lünka sobiv täht või tähed (*i, j, ii, jj, ij*).

1. Koer ei haukunud tuli__ate peale.
2. Pakume hooajalist tööd toredale ja hakka__ale jäätisemüü__ale Kuressaare kesklinnas.
3. Võib-olla olete harjunud järgima ebausku ja panema kooliõpikuid padja alla lootuses, et teadmised kanduvad magamise ajal üle teie a__u.
4. R__ulisüsteemid ja ruum__agajad loovad korda ning on üldiselt ideaalsed asjade hoiustamiseks.
5. Vanemad täheldavad küll meeleolude kõikumist ja suurenenud vabadusepüü__et, kuid mõistvas õhkkonnas tullaakse teismelise tujudega toime.
6. Õnnetus metsloomaga ei hüü__a tulles.
7. Ani__a mõisa mesinik Heiki annab näidistaru kaudu võimaluse piiluda mesilaste salapärasesse maailma ning räägib juurde mes__uttu.
8. Kaugele teekonnale läkitatud noored on sõnumivi__ad minevikust tulevikku.
9. „Mul on täna plekki sinu peale laiaks lüü__a. Ma tean, sa tahad prille, aga neid ei saa ma müü__a,“ laulis raad__os Nublu.
10. Seekord olid ka kõige suuremad viil__ad ja kõrvalehiil__ad ehitusplatsil ametis.
11. Imeline on see hapukas ja kreem__as sidrun__äätis!
12. Kaitseväge inimressursi kompleksuuringu eesmärk on saada teavet ajateen__ate arvamuste ja ho__akute kohta.

4. *H* sõna alguses

H kirjutamine sõna algul on traditsioonipärane, kuigi häälduses ei ole see nõutav. On sõnapaare, kus *h* eristab kirjas samasuguse hääldusega sõnu (homofoone) (nt *hall* – *all*; *haare* – *aare*).

Ühe tähega kirjutatakse

- pika täishääliku järel olev *h*: *psüühika*, *psüühiline*, *stihia*, *stihiline*;
- lühike *h* täishäälikute vahel: *boheem*, *psüühiline*.

Kahe tähega kirjutatakse pikk *h* sõna lõpus või täishäälikute vahel: *tseh*, *psüüholoogia*.

HARJUTUS 4. Kirjuta lünka vajaduse korral kas *h* või *hh*.

1. Pärast piiranguteadet kasvas inimeste __ind vaktsineerima minna.
2. Eesti poole __iiliv kõrbetolm muudab taeva __äguseks, kuid loojangu erksaks.
3. __ivakese aja pärast kostis uus __oiatus ja kõik tõstsid oma silmad eesriide poole. Seekord oli __oie juba sügavam, valusam ja kõvem.
4. __arv __etk, kui tuletõrjugal oli kriitilisel __etkel piisavalt aega, et teha pilt rabapõlengust.
5. Pudelroheline on üks rohelistest värvitoonidest, mis on värvuselt soojatooniline tumeroheline, mõne __allika kohaselt võib olla ka __allikas.
6. Kalleid nutitelefone kindlustatakse __aru__arva.
7. __elkiv __elkur on __ehe, mis lisaks kaunistamisele teeb sind ka pimedas nähtavaks.
8. Koolialmana__ on koolielu kajastav ja õpilaste loomingut sisaldav kogumik.
9. Masinameeskonda juhib vanemme__aanik.
10. Pole teada, millised on Eesti elanikkonna valimiskäitumise motiivid ja me__anismid.
11. Kui meel on sõlmes, siis meie psü__oloogid aitavad seda lahti __arutada.
12. Psüü__ikahäirega inimese tugiteenuse eesmärk on toetada inimese võimalikult iseseisvat toimetulekut __arjumuspärasel elukeskkonnas.
13. Linnaelu korraldades piiratakse stii__ilist valglinnastumist, soositakse kergliiklust ja ühistranspordi kasutamist.

5. Vöõrsõnade õigekiri. F, š

F-i ja š õigekirjutus käib *p, t, k* reeglite järgi: lühikest *f-i* ja *š-d* ei ole, pikk kirjutatakse ühe tähega ja ülipikk kahe tähega (*pilaff, dušš*). Vanades laenudes on *f-i* asemel *hv*.

Kirjuta oma näiteid.

.....

.....

HARJUTUS 5. Kirjuta lünka kas *f, ff, hv, š* või *šš*.

1. Väiksemasse vannituppa on just du__ikabiin kõige sobivam lahendus.
2. Sellele pila__ile ei suuda lihtsalt vastu panna! Ja ei peagi, sest pila__ on üks ütleмата maitsev toit!
3. Paljude arvates on maratonipäeva parim tunne fini__is medalit kaela saades.
4. Kas har__imängija ei käi kontserte andmas oma pilliga nagu klaverimängijagi?
5. Vesi valati klaasist kara__ini.
6. Bor__i valmistamisel tasub puljongi keetmine vaeva.
7. Jaapani ma__ia liikmed peavad tegema ma__iooso eksami.
8. Tuleb rakendada kodakondsuse seaduse paragra__i.
9. Kunstitunnis kasutame peamiselt vesivärve ja gua__e.
10. Pro__isportlase elu pole meelakkumine.
11. Hispaania võttis Itaalia vastu revan__i, Euroopa meistri maailmarekordiline seeria sai läbi.
12. Tegelikult on meile tuntud ko__ioad põõsastel kasvava kirsilaadse marja kivid.
13. Graa__ikatunnis saab harjutada kõiki graa__ikatehnikaid kõrgtrükist sügavtrükini (kuivnõel, linool, puulõige jne).
14. Cantervilla lossi ruumikas Kra__inna sviidis tunneb igaüks end tõelise kra__innana.
15. Kuidas tulevad __ifreeritud info deši__reerimisega toime saatesarja teise hooaja __inalistid, saategi sellest klipist vaadata!